

9. Woordvolgorde

Opdracht 9.1

Vraag: Welke zinnen zijn mogelijk met de volgende woorden:

in / haard / zitten / warm / mensen / de / 's winters / land / een / weinig / bij / er

Relevante paragraaf: 9.1

Antwoord: Er zijn veel zinnen mogelijk met de gegeven woorden. We geven geen uitputtende lijst van alle mogelijkheden, maar noemen er enkele:

In een warm land zitten er 's winters weinig mensen bij de haard.
's Winters zitten er in een warm land weinig mensen bij de haard.
's Winters zitten er weinig mensen bij de haard in een warm land.
Er zitten 's winters weinig mensen bij de haard in een warm land.
Er zitten 's winters in een warm land weinig mensen bij de haard.
Zitten er 's winters in een warm land weinig mensen bij de haard?
Zitten er 's winters weinig mensen bij de haard in een warm land?

Suggestie: Deze opdracht is ter introductie van het onderwerp woordvolgorde bedoeld. Het basisidee van deze opdracht is dat de constituenten van een zin verschillende plaatsen kunnen innemen (maar niet alle, zoals in *Weinig mensen bij de haard in een warm land 's winters er zitten.), terwijl de woordvolgorde binnen een constituent veel strakker beregeld is. Aan de hand van deze opdracht kunnen verbanden worden gelegd naar paragraaf 9.2 (bewerende zinnen), 9.3 (basisvolgorde) en 9.4 (zinstype, vraagzinnen).

Opdracht 9.2

Vraag: Jasmijn verwerft de woordvolgorderegels van het Nederlands op de volgende manier (tussen haakjes staat steeds de leeftijd in jaren en maanden, dus 1;11 = 1 jaar en 11 maanden):

- (a) Poes bal pakke. (1;11)
- (b) (Ik) kan niet pakke. (1;11)
- (c) Die wil alle beeste pakke. (3;0)
- (d) Poes pakt mij trui. (3;0)

Wat zeggen deze voorbeelden over de verwerving van de plaats van het predikaat door Nederlandse kinderen?

Relevante paragraaf: 9.3

Antwoord: Op de leeftijd 1;11 jaar plaatst Jasmijn het predikaat (*pakke*) in hoofdzinnen in zinsfinale positie. Alleen hulpwerkwoorden (*kan*) worden in de tweede positie geplaatst. Op driejarige leeftijd worden persoonsvormen (*wil, pakt*) in de tweede positie geplaatst, of deze nu wel (*pakt*) of geen (*wil*) predikaat zijn. Alleen niet-finiete werkwoordsvormen (*pakke*) worden nog in zinsfinale positie geplaatst.

Opdracht 9.3

Vraag: Het Nederlands heeft eigenschappen van talen met het predikaat in een middenpositie én van talen met het predikaat in een eindpositie. Welke verschijnselen in de volgende zin horen bij welk type?

Ik weet dat Jan de kamer in gelopen is.

Relevante paragrafen: 9.3 en 9.5

Antwoord: Eigenschappen van talen met het predikaat in middenpositie:

– het predikaat van de hoofdzin (*weet*) staat in middenpositie.

Eigenschappen van talen met het predikaat in een eindpositie:

- het predikaat van de ingebedde zin staat in de eindpositie (*gelopen*);
- het hulpwerkwoord volgt op het predikaat in de bijzin (*gelopen is*);
- de postpositie *in*.

Opdracht 9.4

Vraag: Het volgende voorbeeld is afkomstig uit het Samoaans. Voorspel op basis van dit voorbeeld of het Samoaans preposities of postposities heeft.

Na pa'ū le teine.
verleden tijd vallen het meisje
'Het meisje viel.'

Relevante paragraaf: 9.9

Antwoord: Preposities. Dit volgt uit het feit dat het predikaat in de eerste positie in de zin staat.

Opdracht 9.5

Vraag: Hoe verklaar je de plaatsing van de Object-constituent in de volgende zin:

Ik heb het boek gevonden dat jij wilde lezen.

Relevante paragraaf: 9.10

Antwoord: Hier is sprake van extrapositie van een relatieve zin. Uitgaande van de basisvolgorde in hoofdzinnen van het Nederlands (*Subject–Hulpwerkwoord–Object–Predikaat*) zou je de volgende zin verwachten:

(i) Ik heb het boek dat jij wilde lezen gevonden.

Hoewel niet ongrammaticaal, komt hier een complexe Object-constituent in een middenpositie terecht, waardoor de zin als geheel moeilijker te verwerken is. Om deze reden wordt de constituent naar rechts verplaatst.